

Врз основа на член 55 став 1 од Законот за организација и работа на органите на државната управа („Службен весник на Република Македонија” бр. 58/00, 44/02, 82/08, 167/10 и 51/11),, како и врз основа на член 30 од Законот за основно образование („Службен весник на Република Македонија” бр. 103/08, 33/10, 116/10, 156/10, 18/11, 51/11, 6/12, 100/12, 24/13, 41/14 и 116/14) министерот за образование и наука ја утврди наставната програма по **основи на општествените науки за IX одделение** на деветгодишното основно образование за **учениците со аутизам** во посебните училишта и посебните паралелки во основните училишта.

МИНИСТЕРСТВО ЗА ОБРАЗОВАНИЕ И НАУКА
БИРО ЗА РАЗВОЈ НА ОБРАЗОВАНИЕТО

ОСНОВИ НА ОПШТЕСТВЕНИТЕ НАУКИ

IX ОДДЕЛЕНИЕ

Скопје, август 2015

ДЕВЕТГОДИШНО
ОСНОВНО ОБРАЗОВАНИЕ

1 . НАЗИВ НА ПРЕДМЕТОТ

Предметот **основи на општествените науки** има значајно место во воспитно - образовниот процес во основното деветгодишно образование за **учениците со аутизам** кои треба да усвојуваат суштински, систематизирани и научно потврдени знаења. Тие треба да стекнат основно разбирање на минатото и сегашноста на историјата на цивилизациите и нејзините главни етапи. Изучувањето на историјата треба да изгради свест и позитивни ставови на одредени историски настани, движења, личности во историската борба за демократија и човекови права.

Наставата по основи на општествените науки исто така дава придонес во изградувањето на вредносен систем на однесување кон својот народ и држава, кон другите народи и држави, да им помага на младите да ја разбираат сегашноста во светлината на минатото и се она што претставува цивилизациско достигнување во светот во духот на граѓанските вредности и демократијата, како и да го продлабочи интересот за натамошно изучување на историските настани и процеси.

Неделен фонд на часови: 2 часа

Годишен фонд на часови: 72 часа

Статус на предметот: задолжителен

2 . ЦЕЛИ НА ПРЕДМЕТОТ ЗА РАЗВОЈНИОТ ПЕРИОД

Ученикот /ученичката:

- да се оспособува , да ги проширува усвојува основните знаењата за значајните настани, појави, процеси и личности кои оставиле трага во историјата на човештвото;
- да ги развива способностите за сознавање на причинско-последичните врски на историските појави и да го развива критичкото мислење кон општествено - економските процеси низ сите историски развојни периоди;
- да се поттикнува да ги развива способностите за сознавање на општествените процеси и промените кои се развиваат преку историските настани /случувања;
- да се поттикнува да ги развива способностите за разбирање на поврзаноста меѓу економските, политичките и социјалните односи во одделните општества низ историскиот развој;
- да се поттикне да го запознае историското минато со цел да ја разбере сегашноста;
- да се поттикнува да развива чувство на патриотизам кон својот народ и својата татковина и да ги почитува историските, општествените и економските вредности и разлики на народите во светот;
- да се поттикне да ги развива способностите, да умее да ги препознава културните и верските разлики меѓу народите;
- да се поттикнува, да развива чувство на почит и лојалност кон Република Македонија;
- да се поттикнува, да развива свест за сопствениот национален идентитет;
- да се оспособува, да ги осознава настаните и процесите во сопствената историја и историјата на балканските и европските народи;
- да се поттикнува, да развива чувство на меѓуетничко разбирање во Република Македонија и почит меѓу Македонците, Албанците, Турците и припадниците на другите заедници како и со народите на Балканот, Европа и светот преку изучување на историјата и културата на различните народи и држави;

- да се поттикнува, да го почитува историското и културното наследство на Македонија и другите народи;
- да се поттикнува, да развива свест за почитување на човековите права и слободи.

3 . ЦЕЛИ НА НАСТАВНИОТ ПРЕДМЕТ ВО IX ОДДЕЛЕНИЕ

Ученикот /ученичката:

- учениците да се запознаат со суштинските поими и термини карактеристични за овој историски период како што се: колонијализам, фронт, толеранција, антанта, централни сили, фашизам, националсоцијализам, студена војна, агресија, болшевизам, диктатура, тоталитаризам, малцинство, федерација, иселеништво, устав, комунизам, капитулација, миграција, национализација, деколонизација, окупација, инвазија, блоковска поделба, плурализам, колективизација, индустријализација;
- да се запознаат настаните, процесите, промените и личностите карактеристични за светот, Европа, Балканот и Македонија од почетокот на Првата светска војна до денес;
- да се запознаат причините за големите воени судрувања на државите во XX век и последиците за одделни народи и за човештвото во целина;
- да се запознаат со распаѓањето на големите империи во Европа и колонијалните сили во светот и настанувањето на новите држави по Првата и Втората светска војна, како последица на тој процес;
- да се запознаат со одделните демократски и тоталитарни системи во Европа и светот со нивните појавни карактеристики;
- да се запознаат, да бидат информирани се за постојните меѓународни институции кои работат за чување на мирот, меѓународната соработка и разбирање, за јакнењето на правата и слободите на граѓаните, за

толеранција и решавање на конфликтите и за афирмирање на другите вредности на граѓанското општество;

- да се запознаат со карактеристиките на “студената војна” по Втората светска војна, блоковската поделба, пропаѓањето на тоталитарниот комунистички режим и ги објаснуваат позитивните страни на современите интеграциони процеси во Европа и пошироко во светот;
- да се поттикнуваат, да го запознаат животот на македонскиот народ во поделена Македонија, да ја сфаќаат политичката дискриминација и национална асимилација во периодот меѓу двете светски војни, да го објаснуваат континуитетот и етапите на борбата за национална и социјална слобода за обезбедување државност;
- да се запознаат со основните придобивки од антифашистичката и националноослободителната борба на македонскиот народ во текот на Втората светска војна;
- да се запознаат со причините и последиците од распаѓањето на СФРЈ, раздружувањето на Македонија од СФРЈ без војна и почетокот на осамостојувањето на Република Македонија во економски, политички и културен поглед;
- да се запознаат со аспектите на брзиот развој на науката, појавата и улогата на нови технологии во производството, комуникациите и нивното влијание на севкупниот живот на човекот - граѓанин на планетата Земја.

4. КОНКРЕТНИ ЦЕЛИ

Наставен предмет: ОСНОВИ НА ОПШТЕСТВЕНИТЕ НАУКИ			
1. ЕВРОПА, БАЛКАНОТ И МАКЕДОНИЈА ВО ПРВАТА СВЕТСКА ВОЈНА (ориентационо 7 часа)			
Цели	Содржини	Поими	Активности и методи
<p>Ученикот/ученичката</p> <ul style="list-style-type: none"> - да се поттикнуваат, да ги осознаат причините за војната и да ги разликуваат од нејзиниот повод; - Да се поттикнуваат, да ги осознаат најосновните карактеристики на оваа војна и нејзините последици; - Да се поттикнуваат, да стекнат знаења за Версајскиот мировен договор. 	<p>ПРВАТА СВЕТСКА ВОЈНА</p>	<p>Антанта Централни сили Франц Фердинанд Гаврило Принцип „Млада Босна“ Западен, Источен и Јужен фронт</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Текст метода: читање текстови од историска читанка и од други пишувани материјали за Првата Светска војна ▪ Илустрации-разговор по илустрации за Првата Светска Војна ▪ Работа со историска карта и атлас ▪ Гледање на документарен филм ▪ Разговор преку слики, илустрации, историска

<ul style="list-style-type: none"> - Да се поттикнуваат , да стекнат знаења за учеството на балканските држави на страната на двата сојузи; - Да се поттикнуваат, да ја осознаат положбата на цивилното население; - Да се поттикнуваат, да ги осознаат последиците од војната за балканските земји. 	<p>БАЛКАНСКИТЕ ДРЖАВИ И НАРОДИ ВО ПРВАТА СВЕТСКА ВОЈНА</p>	<p>Македонски (Солунски) фронт Династија Караѓорѓевиќ Елефтерос Венизелос Крал Константин „Голема Грција“ „Голема Романија“ Албанија –северен дел Централни сили Јужен дел на Албанија – силите на Антантата</p>	<p>читанка за Балканските држави и народи во Првата Светска војна</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Текст метода: читање текстови од историска читанка и од други пишувани материјали за Балканските држави и народите во Првата Светска Војна ▪ Илустрации-разговор по илустрации за значајните личности од тој период ▪ Изработка на пано, со слики и илустрации од значајните личности од тој период
<ul style="list-style-type: none"> - Да се поттикнуваат, да ја осознаат за положбата на македонскиот народ во позадината на 	<p>МАКЕДОНИЈА ВО ПРВАТА СВЕТСКА ВОЈНА</p>	<p>Македонски колонии во Русија Димитрија Чуповски Крсте Мисирков</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Текст метода: читање текстови од историска читанка и од други пишувани материјали за Македонија во Првата Светска војна ▪ Илустрации-разговор по

<p>фронтоот;</p> <ul style="list-style-type: none"> - Да се поттикнуваат, да ги осознаа последиците од војната за македонскиот народ. <ul style="list-style-type: none"> - Да се поттикнуваат, да осознаат за меѓународната положба на Албанија во текот на Првата светска војна и за нејзиното учество во истата (Албанците под окупацијата на Австро-Унгарија и Бугарија); - Да се поттикнат, да осознаат за отпорот на Албанците против освојувачите 	<p>АЛБАНИЈА ВО ПРВАТА СВЕТСКА ВОЈНА</p>	<p>Списание „Македонски глас“ Наце Димов Тодор Александров</p> <p>Иса Болетини, Дед Ѓон Љуљи Темистокли Гермењи Сали Бутка Азем Галица Шоте Галица Идриз Сефери</p>	<p>илустрации за македонија во Првата светска Војна</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Споредување на животот порано и денес во Македонија ▪ Изработка на пано, со слики и илустрации од значајните личности од тој период <ul style="list-style-type: none"> ▪ Разговор преку слики, илустрации, историска читанка за Албанија во Првата Светска Војна ▪ Текст метода: читање текстови од историска читанка и од други пишувани материјали ▪ Илустрации-разговор по илустрации за значајните личности од тој период ▪ Изработка на пано, со слики и илустрации од значајните личности од тој период
---	---	--	---

2. СВЕТОТ. ЕВРОПА И БАЛКАНОТ МЕЃУ ДВЕТЕ СВЕТСКИ ВОЈНИ (ориентационо 12 часа)

Цели	Содржини	Поими	Активности и методи
<ul style="list-style-type: none"> - Да се поттикнуваат, да ги осознаат последиците од Версајскиот мировен договор; - Да се поттикнуваат, да и осознаат основните појави и процеси на меѓународен план (економски кризи, фашизмот нацизмот); - Да се поттикнуваат, да ги осознаат промените во секојдневниот живот на луѓето по војната. 	<p>СВЕТОТ ПО ПРВАТА СВЕТСКА ВОЈНА</p>	<p>Фашизам Нацизам Расизам Антисемитизам Антикомунизам Експанзионизам Мала Антанта Балканска Антанта Економска криза Бенито Мусолини Адолф Хитлер Франклин Рузвелт Сталин Шпанска граѓанска војна Пакт Рибентроп-Молотов</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Разговор преку слики, илустрации, историска читанка за Светот по Првата Светска војна ▪ Текст метода: читање текстови од историска читанка и од други пишувани материјали за Светот по Првата Светска Војна ▪ Илустрации-разговор по илустрации за значајните настани и личности од тој период ▪ Изработка на пано, со слики и илустрации од значајните личности од тој период
<ul style="list-style-type: none"> - Да се поттикнуваат, да ги осознаат 	<p>ТУРЦИЈА СТАНУВА РЕПУБЛИКА</p>	<p>Кемал Мустафа Ататурк</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Разговор преку слики, илустрации, историска читанка за Турција по

<p>промените кои се случувале во Турција како последица од Првата светска војна;</p> <ul style="list-style-type: none"> - Да се поттикнуваат да ја осознаат модернизацијата на турското општество и улогата на Кемал Мустафа Ататурк. 		<p>Грчко-турска војна Севрски мировен договор Лозански мировен договор</p>	<p>Првата Светска војна</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Текст метода: читање текстови од историска читанка и од други пишувани материјали за Турција по Првата Светска Војна ▪ Илустрации-разговор по илустрации за значајните личности од тој период ▪ Изработка на пано, со слики и илустрации од значајните личности од тој период ▪ Гледање документарен филм за М.Ататурк
<ul style="list-style-type: none"> - Да се поттикнуваат, да ги осознаат причините и начинот на формирањето на Кралството СХС; - Да се поттикнуваат, да ги осознаат противречностите со 	<p>СОЗДАВАЊЕ НА КРАЛСТВОТО СХС</p>	<p>Анте Трумбиќ Крал Александар Караѓорѓевиќ Никола Пашиќ Григорие Хаџиташковиќ Бановини Стјепан Радиќ</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Разговор преку слики, илустрации, историска читанка за создавањето на кралство СХС ▪ Текст метода: читање текстови од историска читанка и од други пишувани материјали за

<p>кои било оптоварено Кралството на СХС на економски и политички план.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Да се поттикнуваат, да ги осознаат состојбите во Бугарија, нејзиниот политички систем и меѓународната положба; - Да се поттикнуваат, да осознаат внатрешните состојби и меѓународните односи на Грција. - Да се поттикнуваат и осознаат за конгресите во Драч и 	<p>БУГАРИЈА И ГРЦИЈА МЕЃУ ДВЕТЕ СВЕТСКИ ВОЈНИ</p> <p>АЛБАНИЈА ОД 1918 - 1928 ГОДИНА</p>	<p>Царот Борис III Георги Димитров Александар Стамболиски Александар Цанков Јоанис Метаксас</p> <p>Сулејман Делвина Елез Исуфи Бајрам Цури</p>	<p>создавање на Кралството СХС</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Илустрации-разговор по илустрации за значајните настани и личности од тој период ▪ Разговор преку слики, илустрации, историска читанка за Бугарија и Грција меѓу двете Светски војни ▪ Текст метода: читање текстови од историска читанка и од други пишувани материјали за Бугарија и грција меѓу двете Светски војни ▪ Илустрации-разговор по илустрации за значајните личности од тој период ▪ Разговор преку слики, илустрации, историска
---	---	--	--

<p>Љушња;</p> <ul style="list-style-type: none"> - да се поттикнуваат, да го осознаат албанското прашање на мировната конференција; - да се поттикнуваат, да осознаат за ослободителните востанија на Албанците против туѓите окупатори и за конечното меѓународно признавање на Албанија; - да се поттикнуваат ,да осознаат за Јунската револуција во Албанија (1924) и за Албанската република. 		<p>Авни Рустеми Фан Ноли</p>	<p>читанка за Албанија (од 1918-1928)</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Текст метода: читање текстови од историска читанка и од други пишувани материјали ▪ Илустрации-разговор по илустрации за значајните личности од тој период
--	--	----------------------------------	---

<p>- Да се поттикнуваат, да осознаат за воспоставувањето на Кралството и за економско-политичките односи во истото;</p> <p>- Да се поттикнуваат и осознаат за меѓународната положба на Албанија.</p>	<p>КРАЛСТВОТО АЛБАНИЈА ОД 1928 - 1939 ГОДИНА</p>	<p>Крал Ахмет Зогу I Фан Ноли Ѓерѓ Фишта Александер Дренова</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Разговор преку слики, илустрации, историска читанка за Кралство Албанија (од 1928-1939) ▪ Текст метода: читање текстови од историска читанка и од други пишувани материјали за Кралството Албанија ▪ Илустрации-разговор по илустрации за значајните личности од тој период ▪ Изработка на пано, со слики и илустрации од значајните личности од тој период
<p>- Да се поттикнуваат и осознаат за влијанието на аграрната реформа и колонизацијата на Кралството СХС (Југославија) врз албанското население;</p> <p>- Да се поттикнуваат, осознаа</p>	<p>ПОЛОЖБАТА НА АЛБАНЦИТЕ ВО КРАЛСТВОТО НА СХС</p>	<p>Шоте Галица Ферат Драга</p>	

<p>т за политиката на насилно иселување на Албанците (во Турција и Албанија);</p> <ul style="list-style-type: none"> - Да се поттикнуваат и осознаваат просветно-културната политика на власта кон Албанците; - да се поттикнуваат и осознаат за формите на отпор на Албанците против власта. - Да се поттикнуваат и осознаат карактеристиките на граѓанското општество; - Да се поттикнуваат и осознаат за просветата, книжевноста, издавачката дејност и уметноста. 	<p>КУЛТУРНО-ПРОСВЕТНИТЕ ПРИЛИКИ КАЈ АЛБАНЦИТЕ МЕЃУ ДВЕТЕ СВЕТСКИ ВОЈНИ</p>	<p>Луиѓ Гуракуќи Александар Хувањи Мигени Асдрени</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Разговор преку слики, илустрации, историска читанка за Културата и просветата кај албанците меѓу двете светски војни ▪ Текст метода: читање текстови од историска читанка и од други пишувани материјали ▪ Илустрации-разговор по илустрации за значајните личности од тој период ▪ Изработка на пано, со слики и илустрации од значајните личности од тој период
---	--	---	--

3. МАКЕДОНИЈА МЕЃУ ДВЕТЕ СВЕТСКИ ВОЈНИ (Ориентационо 7 часа)

Цели	Содржини	Поими	Активности и методи
<p>Ученикот/ученичката:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Да се поттикнуваат и осознаат знаат за односот на политичките режими на Југославија, Грција, Бугарија и Албанија кон посебноста на македонскиот народ; - Да се поттикнуваат, да ја осознаат положбата на македонскиот народ во соседните држави; - Да се поттикнуваат, да ги осознаат поимите: денационализација и асимилација, колонизација, раселување и интернација 	<p>МАКЕДОНЦИТЕ ВО РАМКИТЕ НА СОСЕДНИТЕ ДРЖАВИ</p>	<p>Димитар Влахов Никола Вапцаров Ѓорче Петров Димо Хаџидимов Арсени Јовков Тодор Александров Иван (Ванчо) Михајлов Методија Шаторов Шарло Симеон Кавракиров</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Разговор преку слики, илустрации, историска читанка за Македонците во рамките на соседните држави ▪ Текст метода: читање текстови од историска читанка и од други пишувани материјали за македонците во рамките на соседните држави ▪ Илустрации-разговор по илустрации за

<p>- Да се поттикнат, да ги осознаат за состојбите во македонското националноослободително движење во услови на неговото дејствување во различни држави;</p> <p>- да се поттикнуваат, да ги осознаат начините на делување и програмските цели на најважните организации и групи на македонското националноослободително движење.</p> <p>- Да се поттикнат, да ги осознаат причините за неповолната меѓународна положба на македонскиот народ;</p> <p>- Да се поттикнат, да го осознаат значењето за</p>	<p>МАКЕДОНСКО НАЦИОНАЛНО ОСЛОБОДИТЕЛНО ДВИЖЕЊЕ</p> <p>МАКЕДОНСКОТО НАЦИОНАЛНО ПРАШАЊЕ ВО МЕЃУНАРОДНИТЕ ОДНОСИ</p>	<p>Ѓорче Петров Димо Хаџидимов Петар Поп Арсов Ангел Динев Александар Стамболиски Александар Цанков Димитар Влахов Панко Брашнарлов Методија Шаторов Шарло</p> <p>Методија Шаторов Шарло Стефан и Малина Попиванови</p>	<p>значајните личности од тој период</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Изработка на пано, со слики и илустрации од значајните личности од тој период ▪ Разговор преку слики, илустрации, историска читанка за Македонското национално ослободително движење и меѓународни односи ▪ Текст метода: читање текстови од историска читанка и од други пишувани материјали за
---	---	---	---

<p>решавањето на македонското национално прашање во рамките на меѓународните конференции и организации и за односот на големите сили.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Да се поттикнат, да го осознаат засилениот процес на афирмација на македонската национална свест; - да се поттикнуваат, да ги осознаат за најважните творци и творби на Македонците со кои се афирмирал македонскиот јазик и култура. 	<p>АФИРМАЦИЈА НА МАКЕДОНСКАТА НАЦИОНАЛНА СВЕСТ, ЈАЗИК И КУЛТУРА</p>	<p>Војдан Чернодрински Никола Киров Мајски Димитрија Чуповски Крсте Петков Мисирков Кочо Рацин Венко Марковски Коле Неделковски МАНАПО</p>	<p>Македонското национално ослободително и меѓународни односи</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Илустрации-разговор по илустрации за значајните личности од тој период ▪ Изработка на пано, со слики и илустрации од значајните личности од тој период ▪ Текст метода: читање текстови од историска читанка и од други пишувани материјали за македонската
--	---	--	--

			<p>национална свест,јазик и култура</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Илустрации-разговор по илустрации за значајните личности од тој период ▪ Изработка на пано, со слики и илустрации од значајните личности од тој период
--	--	--	--

4. СВЕТОТ, ЕВРОПА И БАЛКАНОТ ВО ВТОРАТА СВЕТСКА ВОЈНА (Ориентационо 12 часа)

Цели	Содржини	Поими	Активности и методи
<ul style="list-style-type: none"> - Да се поттикнуваат и осознаат причините за избувнувањето на Втората светска војна; - Да се поттикнуваат, да го осознаат за односот на силите во војната и за пресвртните моменти; - Да се поттикнуваат, да ги осознаат крајот и последиците од војната. 	<p>ВТОРАТА СВЕТСКА ВОЈНА од 1939 – 1945 ГОДИНА</p>	<p>Винстон Черчил Франклин Рузвелт Сталин</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Разговор преку слики, илустрации, историска читанка за Втората Светска војна, за Холокаустот и последиците во текот на Втората С.Војна ▪ Текст метода: читање текстови од историска читанка и од други пишувани материјали за Втората Светска Војна, Холокаустот и последиците во текот на Втора С.Војна ▪ Илустрации-

<p>улогата на балканските држави во окупаторскиот систем.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Да се поттикнуваат и осознаат за почетокот на војната и окупацијата на Југославија; - Да се поттикнуваат, да ги осознаат фашистичките и антифашистички сили на тлото на Југославија; - да се поттикнуваат и осознаат за крајот на Втората светска војна во Југославија. 	<p>ЈУГОСЛАВИЈА ВО ВТОРАТА СВЕТСКА ВОЈНА</p>	<p>Цветковиќ – Мачек Милан Недиќ Анте Павелиќ Јосип Броз Тито АВНОЈ Тито-Шубашиќ Комунистичка партија Сремски фронт</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Текст метода: читање текстови од историска читанка и од други пишувани материјали за Југославија во Втората Светска Војна ▪ Илустрации-разговор по илустрации за значајните личности од тој период ▪ Изработка на пано, со слики и илустрации од значајните
---	---	---	---

<p>Бугарија на страната на силите на оската;</p> <ul style="list-style-type: none"> - да се поттикнуваат да осознаат за појавите на отпор во Бугарија и за положбата на населението; - да се поттикнуваат, да осознаат за капитулацијата на Бугарија во 1944 и за нејзината преориентација. - Да се поттикнуваат, да осознаат за италијанската и германската окупација на Албанија; - да поттикнат, да осознаат за 	<p>АЛБАНИЈА ВО ВТОРАТА СВЕТСКА ВОЈНА</p>	<p>Крал Ахмет Зогу I Шефќет Верлаци</p>	<p>личности од тој период</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Изработка на пано, со слики и илустрации од значајните личности од тој период
--	--	---	---

<p>отпорот на албанскиот народ против италијанската и германската окупација;</p> <ul style="list-style-type: none"> - да се поттикнуваат, да ги осознаваат ставовите и дејноста на одделните политички организации. - Да се поттикнуваат, да осознаат за окупационите системи (италијански, бугарски и германски) и за положбата на Албанците; - да се поттикнуваат, 	<p>АЛБАНЦИТЕ ВО ЈУГОСЛАВИЈА И ГРЦИЈА ВО ВРЕМЕТО НА ВТОРАТА СВЕТСКА ВОЈНА</p>	<p>Баталјон „Бајрам Цури“ Партизански одред „Зејнел Ајдини“</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Разговор преку слики, илустрации, историска читанка за Албанците во Југославија и Грција во Втората Светска војна ▪ Текст метода: читање текстови од историска читанка и од други пишувани материјали за Албанците во Југославија и Грција во Втората Светска Војна ▪ Илустрации-
---	--	---	---

<p>да ја осознаат борбата против окупаторите;</p> <ul style="list-style-type: none"> - да се поттикнуваат, да осознаат за просветата и културата во текот на Втората светска војна.			<p>разговор по илустрации за значајните личности и настани од тој период</p>
--	--	--	--

<p>отпор на населението;</p> <ul style="list-style-type: none"> - да се поттикнат, да осознаат знаат за платформата на одделните политички сили кон националноослободителната борба на македонскиот народ; - да се поттикнат, да осознаат за организирањето и почнувањето на вооруженото востание. 	<p>МАКЕДОНИЈА (1941 ГОД.)</p>	<p>Скопски народноослободителен партизански одред Боро Петрушевски Прилепски партизански одред „Гоце Делчев“</p>	<p>значајните настани и личности од тој период во Македонија-вооружено востание и ослободување - НОБ во Македонија</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Изработка на пано, со слики и илустрации од значајните личности од тој период во Македонија
<ul style="list-style-type: none"> - Да се поттикнат, да осознаат за тешкотиите низ кои се развиваше НОБ во 1942/1943 година; - Да се поттикнат, да осознаат за прераснувањето на вооруженото востание во сенародна ослободителна 	<p>НОБ ВО МАКЕДОНИЈА (1942 – 1944)</p>	<p>Михаило Апостолски Комунистичка партија на Македонија Депортација на Евреи АСНОМ Преспанско советување Прв баталјон на Народноослободителната војска на Македонија</p>	

антифашистичка борба;		„Мирче Ацев“	
<ul style="list-style-type: none"> - - Да се поттикнат, да осознаат за ослободувањето на Македонија од фашистичката окупација; - да се поттикнат, да осознаат за учеството на Македонците во пробивањето на Сремскиот фронт и во ослободителните дејствија на север од Југославија. - Да се поттикнат, да осознаат за положбата на Македонците во Пиринска Македонија; - да се поттикнат, да осознаат за националноослободителните стремежи на 	<p>ОСЛОБОДУВАЊЕ НА МАКЕДОНИЈА И УЧЕСТВОТО НА МАКЕДОНЦИТЕ ВО ОСЛОДОУВАЊЕТО НА ЈУГОСЛАВИЈА</p> <p>ПОЛОЖБАТА НА МАКЕДОНЦИТЕ ВО БУГАРИЈА (1941-1944)</p>	<p>Алексо Демниевски Бауман</p> <p>Никола Парапунов Иван Козаров Гроздан Николов Никола Калапчиев Крум Радионов Георги Мадолев Арсо Пандурски</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Разговор преку слики, илустрации, историска читанка за ослободувањето на Македонија и за учеството на македонците во ослободувањето на Југославија ▪ Текст метода: читање текстови од историска читанка и од други пишувани материјали ▪ Илустрации-разговор по илустрации за

<p>Македонците и нивната ослободителна борба.</p>			<p>значајните настани и личности од тој период во Македонија</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Изработка на пано, со слики и илустрации од значајните личности од тој период во Македонија
<ul style="list-style-type: none"> - Да се поттикнат, да осознаат за положбата на Македонците под окупаторскиот систем; - да знаат за начините на отпор и за организираната национално-ослободителна борба на Македонците; - да се поттикнат, да 	<p>ПОЛОЖБАТА НА МАКЕДОНЦИТЕ ВО ГРЦИЈА (1941-1944)</p>	<p>Лазо Трповски Наум Пејов Мирка Гинова Прва егејска бригада Македонска антифашистичка организација (МАО)</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Разговор преку слики, илустрации, историска читанка за положбата на македонците во Бугарија и Грција (1941-1944) ▪ Текст метода:

<p>осознаат за учеството на Македонците во заедничката антифашистичка борба со грчкиот народ.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Да се поттикнат, да осознаат за подготовките за свикување на Првото заседание на АСНОМ; - да се поттикнат, да осознаат за одлуките на Првото заседание на АСНОМ; - да се поттикнат, да осознаат за односот на меѓународната јавност кон создавањето на македонската држава. 	<p>СОЗДАВАЊЕ НА МАКЕДОНСКАТА ДРЖАВА</p>	<p>Методија Андонов Ченто Панко Брашнаров Емануил Чучков АСНОМ Декларација на АСНОМ Лазар Колишевски Устав на Народна Република Македонија Химна „Денес над Македонија се раѓа“ Знаме и грб Кодификација на македонски литературен јазик Македонска азбука (31 буква) Универзитет „Свети Кирил и Методиј“</p>	<p>читање текстови од историска читанка и од други пишувани материјали</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Разговор преку слики, илустрации, историска читанка за Создавањето на македонска држава ▪ Текст метода: читање текстови од историска читанка и од други пишувани материјали
---	---	---	---

		<p>Македонски народен театар Научни институти Македонска православна црква</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Илустрации-разговор по илустрации за значајните настани и личности од тој период во Македонија ▪ Изработка на пано, со слики и илустрации од значајните личности од тој период во Македонија ▪ Слушање на химната на Македонија ▪ Посета на театар, научни институции и др.
--	--	--	--

6. СВЕТОТ, ЕВРОПА И БАЛКАНОТ ПО ВТОРАТА СВЕТСКА ВОЈНА (Ориентационо 11 часа)			
Цели	Содржини	Поими	Активности и методи
<ul style="list-style-type: none"> - Да се поттикнат, да осознаат за противречностите помеѓу големите сили и за блоковската поделба на светот; - да се поттикнат, да осознаат за формирањето на најважните европски асоцијации и нивната улога; - да се поттикнат, да осознаат за кризните жаришта во светот по Втората светска војна. 	<p>МЕЃУНАРОДНИТЕ ОДНОСИ ПО ВТОРАТА СВЕТСКА ВОЈНА</p>	<p>Маршалов план Организација на обединетите нации (ООН) Трибунал во Нинберг Блоковска поделба на светот Северноатлански пакт (НАТО) Социјалистички блок – Варшавски пакт Трет свет – Движење на неврзаните земји Џавахарлал Нехру Јосип Броз Тито Гамал Абдел Насер Европска економска заедница</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Разговор преку слики, илустрации, историска читанка за Меѓународните односи по Втората Светска Војна, подем и ризи во социјализмот ▪ Текст метода: читање текстови од историска читанка и од други пишувани материјали ▪ Илустрации-разговор по илустрации за значајните настани и личности од тој период

<ul style="list-style-type: none"> - Да се поттикнат, да осознаат за воспоставувањето на советскиот модел на социјализмот во источноевропските земји и за сталинизацијата на општествено-економските и политичките системи на источно-европските земји; - да се поттикнат, да го осознаат процесот на десталинизација и распадот на социјализмот. 	<p>ПОДЕМ И КРИЗИ НА СОЦИЈАЛИЗМОТ</p>	<p>Никита Хрушчов Александар Дупчек Михаил Горбачов Николае Чаушеску Лех Валенса Јуриј Гагарин Нил Армстронг „Берлински ѕид“ Синдикална организација „Солидарност“ Каdifена револуција</p>	
<ul style="list-style-type: none"> - Да сепоттикнат, да осознаат за 	<p>ОПШТЕСТВЕНО - ЕКОНОМСКИ И</p>	<p>Јосип Броз Тито Георги Димитров</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Разговор преку слики, илустрации,

<p>осознаат за колективизацијата на албанското село;</p> <ul style="list-style-type: none"> - да се поттикнат, да осознаат за меѓународните односи на Албанија; - да се поттикнат да осознаат т за просветата и културата. <p>- Да се поттикнат, да осознаат за положбата на Албанците во рамките на внатрешното административно-територијално уредување на авнојска Југославија;</p>	<p>АЛБАНЦИТЕ ВО АВНОЈСКА ЈУГОСЛАВИЈА И ГРЦИЈА ОД 1945 – 1990 ГОДИНА</p>	<p>Александар Ранковиќ</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Разговор преку слики, илустрации, историска читанка за Албанците во Југославија и Грција ▪ Текст метода: читање текстови од историска читанка и од други пишувани материјали ▪ Илустрации-разговор по илустрации за значајните настани
---	---	----------------------------	--

<ul style="list-style-type: none"> - да се поттикнуваат, да ги осознаат причините за иселувањето на Албанците во Турција; - да се поттикнуваат, да осознаат за Брионскиот пленум (1966), за уставната положба според Уставот од 1974 година и за положбата во периодот 1981-1989; - да се поттикнат, да осознаат за положбата на албанското малцинство во Грција и односот на грчките власти кон истото. 			<p>и личности од тој период</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Изработка на пано, со слики и илустрации од значајните личности од тој период ▪ Разговор преку слики, илустрации, историска читанка за културно – просветниот развој на албанците
---	--	--	--

<ul style="list-style-type: none"> - Да се поттикнат, да осознаат за развојот на основното и средното образование; - да се поттикнат, да осознаат за развојот на високото образование и научните институции. 	<p>КУЛТУРНО – ПРОСВЕТНИОТ РАЗВИТОК НА АЛБАНЦИТЕ ВО ЈУГОСЛАВИЈА</p>	<p>Универзитет во Приштина Виша педагошка школа во Скопје</p>	<p>воЈугославија</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Текст метода: читање текстови од историска читанка и од други пишувани материјали ▪ Илустрации-разговор по илустрации за значајните настани и личности од тој период ▪ Изработка на пано, со слики и илустрации од значајните личности од тој период
<ul style="list-style-type: none"> - Да се поттикнат, да осознаат за економската и политичката криза во Албанија при крајот на 80-те години; - да се поттикнат, да осознаат за причините за 	<p>ЈУГОСЛАВИЈА И АЛБАНИЈА ВО ПЛУРАЛИСТИЧКИТЕ И ДЕМОКРАТСКИТЕ ПРОЦЕСИ</p>		

<p>распаѓањето на југословенската федерација;</p> <ul style="list-style-type: none"> - да се поттикнат да осознаат за воспоставувањето на повеќепартиска парламентарна демократија во Албанија и во земјите на бившата СФРЈ. 			
<p>7. МАКЕДОНИЈА ПО ВТОРАТА СВЕТСКА ВОЈНА (Ориентационо 12 часа)</p>			
<p>Цели</p>	<p>Содржини</p>	<p>Поими</p>	<p>Активности и методи</p>
<ul style="list-style-type: none"> - Да се поттикнуваат, да осознаваат за најважните мерки на стопанската 	<p>ОПШТЕСТВЕНО-ПОЛИТИЧКИ И ЕКОНОМСКИ ПРИЛИКИ ВО МАКЕДОНИЈА</p>	<p>Методија Андонов Ченто Димитар Влахов</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Разговор за Општествено-политички и економски прилики во Македонија и

<p>политика и нивните последици за економскиот развој на Република Македонија;</p> <ul style="list-style-type: none"> - да се поттикнува, да осознае за етапите на развојот политичкиот систем до 1991 година. - Да се поттикнува, да осознае за етничкиот состав на населението до 1991 година; - да се поттикнува, да осознае за основните политичко-правни акти со кои се регулирале правата 	<p>ПОЛОЖБАТА НА НАЦИОНАЛНИТЕ МАЛЦИНСТВА И ЕТНИЧКИ ГРУПИ ВО МАКЕДОНИЈА ПО ВТОРАТА СВЕТСКА ВОЈНА (1944-1991)</p>	<p>Албанци Турци Срби Роми Власи Бошњаци</p>	<p>национални малцинства</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Текст метода: читање текстови од историска читанка и од други пишувани материјали ▪ Илустрации-разговор по илустрации за значајните личности од тој период ▪ Изработка на пано, со слики и илустрации од значајните личности од тој период
--	--	--	---

<p>на националните малцинства и етнички групи во Македонија.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Да се поттикнува, да осознае за начинот на осамостојување на РМ; - да се поттикне, да осознае за промените во политичкиот и економскиот систем; - да се поттикне, да осознае за меѓународните односи и меѓународната положба на РМ. 	<p>САМОСТОЈНА И НЕЗАВИСНА МАКЕДОНИЈА</p>	<p>Никола Кљусев Киро Глигоров Борис Трајковски</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Разговор преку слики, илустрации, историска читанка за Самостојна и независна Македонија и за Македонската православна црква ▪ Текст метода: читање текстови од историска читанка и од други пишувани материјали ▪ Илустрации-разговор по илустрации за значајните настани и личности од тој период во
--	--	---	--

<ul style="list-style-type: none"> - Да се поттикне, да осознае за процесот на осамостојување на МПЦ и нејзиниот однос со другите православни цркви; - да се поттикне да осознае за организацијата и функционирањето на МПЦ. 	<p>МАКЕДОНСКАТА ПРАВОСЛАВНА ЦРКВА</p>	<p>Свети Климентова Охридска архиепископија</p> <p>Господин господин Доситеј Г.г. Ангелариј Г.г. Гаврил Г.г. Михаил</p>	<p>Македонија</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Изработка на пано, со слики и илустрации од значајните личности од тој период во Македонија
<ul style="list-style-type: none"> - Да се поттикне, да осознаат за организационата поставеност на ИВЗ и на другите верски заедници во Македонија; - да се поттигне да осознае за начинот на делување на 	<p>ИСЛАМСКАТА ВЕРСКА ЗАЕДНИЦА И ДРУГИТЕ ВЕРСКИ ЗАЕДНИЦИ ВО МАКЕДОНИЈА</p>	<p>Исламски шеријат Македонци Муслимани Католичка верска заедница Мајка Тереза</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Разговор преку слики, илустрации, историска читанка за Исламската верска заедница и др. верски заедници во Македонија ▪ Текст метода: читање текстови од историска читанка и од други

<p>верските заедници.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Да се поттикне ,да осознае за достигнуаата во сферата на образованието; - Да се поттикне, да осознае за најважните научни институции; - да се поттикне, да осознае за најважните институции и достигнуаа во областа на културата. 	<p>ОБРАЗОВАНИЕ, НАУКА И КУЛТУРА</p>	<p>Македонски правопис Македонска граматика Речник на македонски јазик Македонска радиотелевизија Македонски народен театар Театар на народностите Кочо Рацин Венко Марковски Мите Богоевски Ацо Шопов Владо Малески Ацо Караманов</p>	<p>пишувани материјал</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Разговор преку слики, илустрации, историска читанка за образование, наука и култура во Македонија ▪ Текст метода: читање текстови од историска читанка и од други пишувани материјал за македонскиот правопис и граматика ▪ Илустрации-разговор по илустрации за значајните личности и настани
---	-------------------------------------	--	--

<ul style="list-style-type: none"> - Развојот на основното и средното образование; - развојот на високообразован научен кадар и на научните дејности; - достигнуањата и придонесот на Албанците во културниот развој на РМ. 	<p>КУЛТУРНО-ПРОСВЕТЕН РАЗВОЈ НА АЛБАНЦИТЕ ВО МАКЕДОНИЈА (1944-1991)</p>	<p>Албаноолошка катедра на Филолошкиот факултет во Скопје Луан Старова Универзитет Југоисточна Европа Тетовски универзитет</p>	<p>од тој период во Македонија</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Изработка на пано, со слики и илустрации од значајните личности од тој период
<ul style="list-style-type: none"> - Да се поттикне, да осознае за положбата на Македонците во Пиринска Македонија и за односот на бугарските власти кон нивните 	<p>ПОЛОЖБАТА НА МАКЕДОНЦИТЕ ВО СОСЕДНИТЕ ДРЖАВИ</p>	<p>Горна Џумаја (Благоевград) ОМО „Илинден“ и ОМО „Илинден- Пирин“ Лазо Ангеловски Македонски деца бегалци Весници „Зора“ и „Нова зора“</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Разговор преку слики, илустрации, историска читанка за културно-просветниот развој на албанците во Македонија(1944-1991) ▪ Разговор по илустрации за значајните настани и личности од тој период во Македонија

<p>национални права и посебност;</p> <ul style="list-style-type: none"> - да се поттикне, да осознае за положбата на Македонците во Егејска Македонија и за односот на грчката политика кон признавањето на нивната национална посебност; - да се поттикне, да осознае за положбата на Македонците во Албанија; - да се поттикне, да ги споредуваат правата на Македонците во соседните држави, во однос на правата на етничките 		<p>Мала Преспа – Албанија Голо Брдо - Албанија</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Разговор преку слики, илустрации, историска читанка за положбата на Македонците во соседните држави и ▪ Текст метода: читање текстови од историска читанка и од други пишувани материјали ▪ Илустрации-разговор по илустрации за значајните настани и личности од тој период ▪ Изработка на пано, со слики и илустрации од значајните личности од тој период во
---	--	--	--

<p>заедници и во РМ.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Да се поттикне, да осознаат причините за миграциите на населението од Македонија; - да се поттикне, да осознае за најголемите миграциони центри на македонските граѓани и за начинот на живот и прилагодување во новата средина; - да се поттикнат, да осознаат за врските на иселениците со татковината. 	<p>ИСЕЛЕНИШТВОТО ОД МАКЕДОНИЈА ВО СВЕТОТ ПО ВТОРАТА СВЕТСКА ВОЈНА</p>	<p>САД Канада Австралија Западна Европа Списание „Македонија“</p>	<p>Македонија</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Разговор преку слики, илустрации, историска читанка за Иселеништвото од Македонија во светот по Втората Светска Војна
--	---	---	---

Напомени за начинот на планирање и реализација на наставната програма

Во паралелките во посебните основни училишта и во посебните паралелки при редовните основни училишта составот на учениците е изразито хетероген. За учениците со посебни образовни потреби согласно, со видот и степенот на попреченоста, треба да се практикува строго диференциран и индивидуализан пристап во рамките на воспитно - образовниот процес. Ваквиот приод е во функција на нивните индивидуални специфични потреби, а се очекува да резултира со развивање на индивидуалните потенцијали и секако академски постигнувања.

Во тој контекст, наставниците кои реализираат настава со овие ученици треба:

- Да се обидат при изготвувањето на планирањето (доколку видот и попреченоста на учениците во паралелката го дозволува тоа) да планираат исти содржини, цели и активности за целата паралелка;
- За учениците во паралелката чиј вид и степен на попреченост на дозволува наставниците да планираат исти содржини, цели и активности за целата паралелка, тогаш за нив треба да се планираат парцијална партиципација во рамките на содржините, целите и активностите кои ги реализира целата паралелка;
- Доколку видот и степенот на попреченост е многу сериозен наставникот пристапува кон изготвување интересен индивидуален образовен план за тие ученици во рамките на адаптираните наставни програми (при изготвување на индивидуален образовен план наставникот може да користи наставни содржини и цели и од наставните програми од претходните учебни години). Кога наставникот во индивидуалниот образовен план користи наставни содржини и цели и од наставните програми од претходните учебни години, треба да ги наведе: одделението, содржините како и целта на нивното повторно обработување.

5. КАРАКТЕРИСТИКИ НА УЧЕНИЦИТЕ СО АУТИЗАМ

Учениците со аутизам манифестираат доцнења во развојот на говорот и јазикот. Кај нив поголеми се предизвиците на полето на социјалната комуникација и интеракција (имаат проблеми со започнување и/или спонтано одвивање на конверзацијата. Тие може да реагираат и/или да одговарат на одредени информации и налози на многу невообичаени, несоодветни и специфични начини. Карактеристично за некои од нив е дека без некоја причина во одредени ситуации реагираат агресивно и автоагресивно. Карактеристика за нив е што многу често инсистираат едноличност, монотоност и стереотипност во однесувањето. Многу често пружаат отпор на воведување на евентуални промени од каква била промена. Учениците се соочуваат со тешкотии во искажувањето на сопствените потреби, желби, намери и сл. Специфичност во нивното однесување исто така претставува постојано повторување на одредени зборови и фрази (ехолалија) како и повторување на одредени движења (ехопроксија). Тие претпочитаат да бидат сами, но и кога во нивното опкружување има други лица не остваруваат комуникација (иако се присутни во иста просторија со нив тие се однесуваат како да не ги забележуваат, како се потполно сами во просторија). Манифестацијата на лошо расположение, настапи на лутина и гнев без видливи причини исто така се карактеристики на учениците со аутизам. Учениците со аутизам не сакаат блиски контакти. Воопшто, нечија близина, особено на лица кои не ги познаваат или не ги прифаќаат се вознемируваат и скоро секогаш се пропратени со специфични манифестации. Тие малку или воопшто не остваруваат контакт со очите со соговорникот или останатите присутни во опкружувањето. Голем број од овие ученици опсесивно се врзуваат за одреден предмет кој може постојано да им е во рацете. Многу специфично се однесуваат при манифестација на болка. пр. Манифестираат хипер или хипо сензитивност на болка без видливи видливи причини за таков вид на реакција. Тие немаат или не манифестираат чувство за опасност дури и во моменти на сериозната опасност. Нивна карактеристика е хипо или хиперактивноста. Во одредени ситуации се однесуваат како да се глуви покрај тоа што направените аудиограми не покажуваат редукција на слухот. Проблемите во воспоставување

на вербалната и невербалната комуникација и социјалните односи воопшто преставуваат голема бариера и тешкотија. Нивното внимание е лабилно и краткотрајно и претставува проблем кој го отежнува воспоставувањето на контактите.

Овие ученици се насочени кон своите потреби. Тие се обидуваат на себе својствен начин да ги реализираат сопствените потреби, притоа користејќи ја невербалната комуникација.

Кај нив многу често се забележува моторен немир кој се манифестира на за нив својствен начин изразен преку различни видови стереотипни движења (трчање во круг, постојано вртење околу сопствената оска, лулање на телото, плескање со рацето, повторување на зборови). На овие симптоми треба да се гледа како на секундарни симптоми на нивната специфична состојба.

Главниот проблем треба да се лоцира во сферата на разбирањето и користењето на реципрочните интеракции. Претходните наведени манифестации во однесувањето не треба да значат дека тие не се нежни или дека воопшто не можат да воспостават комуникација со останатите и/или дека доцнат во развојот на социјалните вештини.

Природата на проблемите и потешкотиите се забележува и во интерактивните игри со врсниците. При обидите за воспоставување каков било вид на комуникација тие не реагираат воопшто или реагираат несоодветно на одредена ситуација. Карактеристично за нив е дека се „вклучуваат во светот“ само тогаш кога нешто им е потребно. Треба да се искористи секој таков момент затоа што во тој момент го забележуваат соговорникот и се отвара можност за комуникација.

Тие манифестираат огромен распон на вниманието за повеќе видови активности. Може истовремено да бидат заинтригирани со повеќе различни активности, но исто така може да поминат долг временски период фокусирани на една многу едноставна активност.

Се случува спонтано или доколку се поттикнати да се вклучат во заедничка активност со други ученици и покрај тоа што се физички присутни во просторијата да не учествуваат активно или пак воопшто да не воспостават комуникација.

Кај овие ученици се јавуваат проблеми во извршувањето на задачите. Кај нив се случуваат епизоди на плачење или смеење без за тоа да постојат видливи причини.

Нивниот говор е сиромашен, монотон и често звучи како ехо (одек). Доколку одговора на поставеното прашање тоа го прави на специфичен начин.

Карактеристично за овие ученици е што не прифаќаат и несоодветно одговараат на одредени стандардни методи на учење и поучување. Овие ученици најдобро напредуваат во „педагошки амбиент“ добро структуриран согласно со нивните потреби. Покрај амбиентот треба да му се понудат соодветни индивидуализирани програми со јасно дефинирани цели кои може да се модифицираат во зависност од неговите потреби и способности. Заради хетерогеноста на причините и манифестациите за овие ученици не постои пристап или систем кој е универзален и ефикасен за сите.

При изработката на индивидуален образовен план наставникот (во соработка со родителите) треба да се концентрира на оние области во кои врз основа на комплексна процена ученикот ќе може успешно да ги реализира поставените цели. Акцентот при планирањето треба да биде адекватно образование за секој ученик при што ќе се обезбеди оптимално развивање на вештините во сферата на социјалната партиципација и интеракција. Една од главните цели на наставникот треба да биде успешно вклучување и подобро прифаќање на секој ученик од околината што е од пресудно значење за нив.

Важни предуслови за вклучување на учениците со аутизам во воспитно-образовниот процес и успешно реализирање на истиот се: да им обезбеди чувство на сигурност, чувство на доверба во наставникот, да им обезбеди одредена шема во дневните активности, временска и просторна предвидливост и информираност за текот на планираните дневни активности; да им се обезбедат соодветни и едноставни вербални, акустички и визуелни информации, како и да се практикува активно и директивно воспоставување на комуникација со различни субјекти (со различна динамика и квалитет, а задачите (налозите) и нивната реализација да бидат планирани како краткотрајни, сукцесивни и едноставни чекори.

6. ДИДАКТИЧКИ ПРЕПОРАКИ

- **Насоки за меѓупредметно поврзување (корелација со други наставни премети)**

Наставниот предмет **основи на општествените науки** содржи меѓупредметно поврзани цели, содржини и активности односно корелација. Со оглед на фактот што наставната програма е структурирана за да поттикнува кај ученикот интегриран развој во сфаќањето на општествените науки, се очекува и планирањето на наставата да ја следи оваа глобална цел. Целите и содржините на овој наставен предмет се компонирани од аспект на сите општествени науки и нивната примена во секојдневниот живот.

- **Препораки за користење на годишниот фонд на часови**

Препораките за користење на годишниот фонд на часови се дадени како ориентација заедно со конкретните цели и теми и содржини што секако не треба да го ограничува нивното прераспределување, според потребите при реализацијата.

Поинакво користење на часови треба да го проценува предметниот наставник според достигнувањата на неговите ученици т.е. според промените во квалитетот на знаењата и резултатите кои тие ги постигнуваат.

Наставниот предмет **основи на општествените науки во IX одделение** се изучува со 2 часа неделно односно 72 часа годишно.

- Наставни средства

- Извори на учење од непосредната околина-примери на појави, настани предмети и сл.во семејството, населбата, блиската околина, општината и општеството во целина , како и односите меѓу луѓето.
- Енциклопедии за деца, речници, атласи, карти и сл.
- Интернет, образовни софтвери-Греен пакет јуниор.
- Светски признати списанија од областа на општествените науки.
- Аудиовизуелни средства (графоскоп, дигитален фотоапарат, дигитална камера, телевизор, ДВД, видеоплеер, ЛЦД и др.)

Важно е наставниот процес да биде заснован на

-секојдневни реални состојби и прашања кои произлегуваат од непосредната лична и општествена околина на учениците;

-холистичка, интердисциплинарна и интерактивна обработка на наставните содржини;

-насочување кон планирањето и преземањето на активностите во непосредната околина;

-поттикнување на споредбен пристап во обработка и презентирање на информации за појавите и други сознанија.

За постигањето на целите треба да се користат соодветни наставни форми од индивидуална работа, работа во парови и групна работа. Во разработката на наставната содржина соодветно треба да се користат следните методи и активности: проектна настава, проблемска настава, посети и разговори, играње на улоги и симулација, усна и писмена презентација. Се препорачуваат исто така и екскурзии и посети кога е можно тоа. Наставникот е самостоен при изборот на начините и пристапите во реализација на наставната програма.

7.ОЦЕНУВАЊЕ НА ПОСТИГАЊАТА НА УЧЕНИЦИТЕ

Следењена постигањата на учениците

Во текот на наставата редовно се следат и вреднуваат постигнувањата (промените) на учениците, се прибираат показатели за нивните активности, мотивираноста за учење, соработка со другите и сл. (формативно оценување), со цел да се воспостават врските помеѓу учењето, поучувањето и оценувањето. Во програмата се наведуваат начини на следење и оценување на постигањата на учениците во рамките на наставните теми низ активностите на учениците во кои спаѓаат активностите поврзани со водење на потфолио за ученикот со задачи, извештаи од истражувачките активности и сл. Други средства и постапки за следење и оценување : говорни вежби, разговор - дијалог наставник-ученик, работни листови, тестови на знаења.

Следењето на постигнувањата на учениците е составен дел на планирањето на наставата и на учењето

- Оценувањето треба да се базира врз користењето на повеќе различни методи за да се намалуваат слабостите и за да се земаат во предвид различните стилови и predispozicii за учење на учениците. Проверувајќи го напредокот во постигнувањата на учениците, наставникот може да ги насочува учениците кон поставените цели на наставата.
- Оценувањето треба да биде праведно, да се спроведува непристрасно, како при вреднување на постигнувањата така и при интерпретацијата и користењето на резултатите.
- Оценувањето треба да се врши транспарентно што подразбира дека учениците треба да знаат кои се целите на наставата, кои се очекуваните постигнувања и како тие постигнувања се оценуваат. Тоа значи дека учениците треба да знаат зошто и што треба да научат и како и кога се оценува.
- Учениците и родителите треба континуирано да имаат увид во оценувањето.

Начини на проверување и оценување

- Усни одговори на прашања поставени од наставникот или од учениците;
- Писмени извештаи, евиденции на податоци од истражувањата;
- Практична изведба (вежби, моделирање, изработка на цртежи, скици, други графички материјали, примена на формули и сл.
- Проектна работа (набљудување, предвидување, собирање податоци и објекти, запишување и прикажување на податоци, презентирање);
- Работа во група;

Други средства и постапки за следење и оценување:

- Разговор-дијалог / наставник-ученик;
- Контролни листови, тестови на знаења;
- Домашни работи;
- Чек листи

Постигнувања на учениците во текот на годината се оценуваат со бројчана оценка.

8. ПРОСТОРНИ УСЛОВИ ЗА РЕАЛИЗИРАЊЕ НА НАСТАВНАТА ПРОГРАМА

Програмата по наставниот предмет основи на општествени науки се реализира во просторни услови и услови на опременост според општиот норматив за опременоста за реализирање на наставните програми за деветгодишно основно образование.

9.НОРМАТИВ ЗА НАСТАВЕН КАДАР

Наставната програма по основи по општествени науки во деветто одделение може да ја изведува лице кое завршило:

- Завршени студии по историја наставна насока со дополнителна дефектолошка дообразба;
- Завршени студии по историја ненаставна насока со педагошко-психолошка и методска дообразба и дополнителна дефектолошка дообразба и
- Дипломиран дефектолог

Потпис и датум на утврдување на наставната програма

Адаптираната наставната програма по **основи на општествените науки за IX одделение** на деветгодишното основно образование за **учениците со аутизам** во посебните училишта и посебните паралелки во основните училишта, врз основа на утврдената соодветна наставна програма за деветгодишно основно образование, на предлог на Бирото за развој на образованието, ја утврди

Бр. 12-15183/1
22.09.2015 година

Министер

Abdilaqim Ademi

Изготвил: работна група, координатор Ирена Борисовска, советник
Контролирал: Трајче Ѓорѓиевски, раководител на одделение
Одобрил: м-р Митко Чешларов, раководител на сектор